

Abstrakt

Tato disertační práce má za úkol precizovat teoretický koncept v podobě testovatelné hypotézy o vztahu mezi politickou kontrolou teritoria násilným nestátním aktérem (*Violent Non-State Actor*, dále VNSA) a efektivitou realizace jeho politického cíle (politik). Jelikož v literatuře neexistuje žádná explicitní teorie či teoretizace, která by variující míru efektivity reflektovala s ohledem na variující stupeň teritoriální penetrace, a neexistují ani žádné explicitní parametrické ukazatele a hodnoty, které mohou být nutné pro efektivní dosažení politického cíle ve vazbě na teritorium, bude smyslem výzkumu nalézt odpověď na otázku, zda, jak a nakolik souvisí intenzita fyzické penetrace teritoria s mírou schopnosti snáze a efektivněji dosahovat cílů, za jejichž účelem se VNSA etabloval a o něž usiluje. Rámcové stanovení prahových hodnot penetrace může současně také poskytnout dílčí poznatky pro praktické politiky a přístupy k teritoriálně působícím VNSA ze strany států (protipovstaleckých aktérů).

Ačkoliv ve výzkumu není explicitně využívána žádná z rodiny teorií mezinárodních vztahů, přesto je užitý teoretický rámec inspirován východisky, která mají blízko a) k přístupům politické geografie a k vývodům o relevanci teritoria postulovaným autory zabývajícími se problematikou řešení teritoriálních sporů a b) ke státocentrickému pojetí neoklasického realismu. V této perspektivě jsou výnosy z držby teritoria nezbytnou podmínkou pro vytvoření silného sociálního a politického postavení aktéra, bez něhož není možný úspěšný výkon preferovaných politik v rámci mezinárodních vztahů.

Je-li tedy teritorium důležité pro státy, může být stejně tak důležité pro VNSA, kteří ho penetrují a kontrolují. Jestliže totiž někteří VNSA vykazují obdobné charakteristiky jako státy, když na vymezeném území disponují monopolem na výkon násilí a dokážou prostřednictvím soustavy institucí poskytovat/organizovat vějíř veřejných statků/služeb (tj. vládnout – garantují bezpečnost, blahobyt a reprezentaci), představují funkčně srovnatelnou entitu prakticky vystupující a jednající jako státy. V takovém případě je možno k takovým VNSA přistupovat jako ke geopolitickým formacím v protostátním stadiu existence.

Hypotéza na základě teoretického východiska výzkumu proto operuje s tvrzením, že i v případě VNSA existuje skrze schopnost vládnout zprostředkovaný (nelineární) příčinný vztah mezi efektivitou realizace cílů a teritoriální penetrací: čím intenzivnější teritoriální přítomnost VNSA (vstupní fenomén), tím vyšší pravděpodobnost výnosů z vládnutí VNSA v tomto teritoriu (zprostředkující fenomény suverenity, státnosti, mobilizace a extrakce a

sociální epistemologie), a tudíž i vyšší předpoklad dosáhnout vyšší efektivity realizace cílů VNSA (výstupní fenomén).

Ve výzkumu jsou představeny čtyři případové studie a jejich prostřednictvím čtyři VNSA, kteří penetrovali/penetrují teritorium na úkor státního aktéra (z mezinárodně-právního hlediska na úkor legitimního držitele moci) a usilují v tomto teritoriu o ustavení vlastních norem a pravidel a o vykonávání praktik spojených s nějakou formou vládnutí. Jedná se o tyto VNSA: al-Káidu v islámském Maghrebu, Hizballáh, Daeš a aš-Šabáb. Každý z těchto VNSA splňuje kritéria dvou modelů, které byly pro jejich výběr použity: a) všichni čtyři vyhovují požadavkům modelu *Moderního sherwoodského lesa* (dopouštějí se přeshraničního násilí, operují v oblastech bez přítomnosti moci státu a jednají v souladu s proklamacemi radikální ideologie) a b) každý z nich splňuje parametry právě jednoho modelu využívání teritoria – taktického nebo operačního či strategického.

Zvolená metodologie představuje multivariantní přístup k analýze případových studií. Výzkumné metody a jejich posloupnost rezonují se současným a výzkumnou praxí ve Spojených státech amerických ověřeným způsobem vedení výzkumu problematiky konfliktu v mezinárodních vztazích, který vychází z vědecko-realistické metateorie a je veden z pozice kvalitativně-vysvětlující epistemologie. Po stanovení kritérií jednotlivých fenoménů výzkum metodologicky postupuje tak, že nejprve v kroku jedna, kongruenci, jsou vzájemně vztaženy hodnoty kritérií fenoménů predikovaných hypotézou s hodnotami detekovanými empiricky a sleduje se, u kterých kritérií hodnoty kovariují. Ve druhém kroku, rozboru procesu, je v každém ze čtyř případů definován kauzální mechanismus, který ukazuje, proč v některých případech a u některých fenoménů existuje kongruence s predikcí hypotézy a u jiných případů a jiných fenoménů nikoliv. A v závěrečném třetím kroku, mezipřípadovém srovnáním Millovou metodou tzv. sdružených změn, je potvrzen/vyvrácen kauzální vztah mezi fenomény inferovaný v předchozích krocích. Data pro účely výzkumu pocházejí jak z primárních dokumentů a sekundární literatury, tak z komunikace a konverzace s odborníky, kteří se profesionálně věnují daným VNSA a lokalitám jejich působení, opakovaně v nich pobývají a jsou schopni své znalosti a poznatky zprostředkovat.

Výstupním analytickým zjištěním je částečné potvrzení hypotézy: a) mezi teritoriální penetrací a efektivitou cílů neexistuje přímo úměrný vztah a b) teritoriální penetrace a teritoriální vládnutí jsou nutnými podmínkami efektivity cílů. Vliv teritoria a schopnosti vládnout ale není absolutní – analýza dále ukazuje, pro které typy cílů je tento vliv zároveň i postačující podmínkou a pro které nikoliv. Analýza také rozšiřuje a precizuje hypotézu detekcí konkrétních intervenujících fenoménů a kontextuálních faktorů, které se kauzálně

spolupodílejí na amplifikaci/moderaci vlivu teritoria na efektivitu cílů. A nakonec analýza nastiňuje prahové hodnoty kritérií teritoriální penetrace a další okolnosti, při jejichž překročení a nastání může VNSA představovat bezpečnostní hrozbu pro své okolí.